

Een heel bijzondere renaissance

FLORENT MINNE

In het Brusselse Paleis voor Schone Kunsten wijdt Europalia Italië een grote thematentoonstelling aan het hof van de prinselijke familie Este te Ferrara.

Bufferstaat

Iets terzijde van de klassieke items van de Italiaanse vijftiende- en zestiende-eeuwse cultuurgeschiedenis evoceert de Europaliatentoonstelling, op basis van meer dan driehonderd gevarieerde werken als schilderijen, sculpturen, wandtapijten, wapens, miniaturen en traktaten, een renaissancistisch hof van het Quattrocento, dat als smeltkroes van diverse invloeden een elitistische cultuur wist te ontwikkelen. Naast de grote stadstaten Firenze, Milaan, Mantova, Siena en de republiek Venetië speelde Ferrara de rol van bufferstaat. Om zijn macht tegenover Venetië te vergroten schonk het Vaticaan in 1471 aan de markies Borso d'Este de titel van Hertog van Ferrara. Ferrara was toen reeds een bloeiende renaissancestad met talrijke paleizen, *delizie* genoemd, verspreid over het territorium.

Kort voordien was de middeleeuwse stad door Borso d'Este vergroot en fundamenteel van karakter gewijzigd geworden. Ercole, zijn opvolger, zou dit werk voortzetten en van Ferrara het voorwerp maken van de grootste urbanistische onderneming van Italië van de vijftiende eeuw, met een plattegrond op geometrische basis en lanen van zestien meter breed.

Dynamische hofcultuur

Drie prinsen, drie broers, Lionello (1441-1450), Borso (1450-1471) en Ercole (1471-1505), stimuleerden in Ferrara en zijn heerlijkheid gedurende een zestigtal jaren een hofcultuur die een der merkwaardigste hoofdstukken vormden van het humanisme en van wat doorgaans (maar deze term is hier wellicht niet volledig geschikt) de renaissance wordt genoemd. De hofcultuur van de Este is steeds een dynamische cultuur geweest.

Borso d'Este op fresco in Palazzo Schifanoia

Castello Estense, Ferrara

Cosmé Tura, Martyrium van H. Maurelius

Het hele repertoire van schilderijen, fresco's, traktaten, bijbels, romans en theaterstukken, kortom: het door de Este gestimuleerde artistieke elan, was erop gericht het gezag te legitimeren. En deze argumentatie op basis van het medium van de imaginatie gebeurde in een harmonieuze fusie met een Florentijnse humanistische aanbreng, voornamelijk met de figuur van Guarino, terwijl er door de prins van Este, wat het politieke model betreft, geen afstand werd genomen van de riddertraditie. Het is dan ook niet te verwonderen dat de ridderroman in Ferrara tot volle bloei kwam.

Ze vertegenwoordigde het politieke ideaal van de familie Este en legitimeerde, op literair-imaginair vlak, hun dynastieke macht.

Het groots opgezette heldendicht *Orlando*

Furioso (1532) van Ariosto is voor de renaissance wat de *Divina Commedia* voor de middeleeuwen betekent. Het opzet van het werk heeft in watermerk de verheerlijking van de genealogie van de Este. Poëzie en politiek zijn er complex met elkaar verweven. Een andere exaltatie van de hertog wordt bezongen in *Boiardo* en het grootse epos *Gerusalemme* van Torquato Tasso borduurt verder op het stramien van de oude ridderlijkheid.

Fresco's van het goede bestuur

Het schitterendste beeld van de hofcultuur van Ferrara bieden de 525 m² fresco's van het Salone dei Mesi (de grote zaal van de Maanden) in het Palazzo Schifanoia. Onder leiding van een 'Raad' werden de thema's vastgelegd waarmee de vier muren zouden beschilderd worden. De hele schilderschool van Ferrara, met als voornaamste meester Francesco del Cossa, werd hiertoe aangesproken. De fresco's illustreren het 'Goede Bestuur' van Borso. Zijn regering wordt er als de gouden periode uitgebeeld op het onderste register, terwijl de twee bovenliggende registers klassieke godheden en tekens van de dierenriem laten zien. Borso verschijnt er in ridderlijke gedaante: men ziet hem op jachtscènes, op het ogenblik dat hij rechtspraak uitoefent, hij wordt geportretteerd aan het hof omgeven door humanisten en ambassadeurs terwijl hovelingen hem ten dienste staan.

Anti-renaissance van Tura

De hofschilder van Borso was Cosmé Tura (ca. 1430-1495). Hij was de onbetwiste leider van de school van Ferrara, die vanaf 1457 volledig ten dienste zal staan van het hof. Tura is een fascinerende, maar moeilijk te situeren figuur. In volle renaissance is hij een der eerste vertegenwoordigers van een 'anti-renaissance'. Zijn stijl is doordrongen van een hevig emotioneel klimaat. De vormen zijn hard, systematisch ontworpen, de kleuren bijtend en vol dissonanten.

Een wandeling langs meer dan 20 kunstwerken op 8 locaties

CONTOUR
In Mechelen
15/08 < 12/10

Actuele videokunst in historische ruimtes

te gast: Nederland

Fiona Tan
Hans Op de Beeck
de Rijke/de Rooij
Wim Wauman
Franciska Lambrechts/Honoré d'O
Orla Barry en Rui Chafes
Mrs Delmotte
Sven Augustijnen
Els Dietvorst
Rob Johannesma
Jef Geys
Elske Neus

Open van DI-ZO van 13u30 - 17u30
Vertrekpunt: De Garage - ruimte voor actuele kunst, Onder den Toren 12 2800 Mechelen

www.contourmechelen.be

» Cosmé Tura, *Sint-Joris en de Prinses*, 1469, olieverf op doek, Ferrara, Museo del Duomo

» Kathedraal van Ferrara

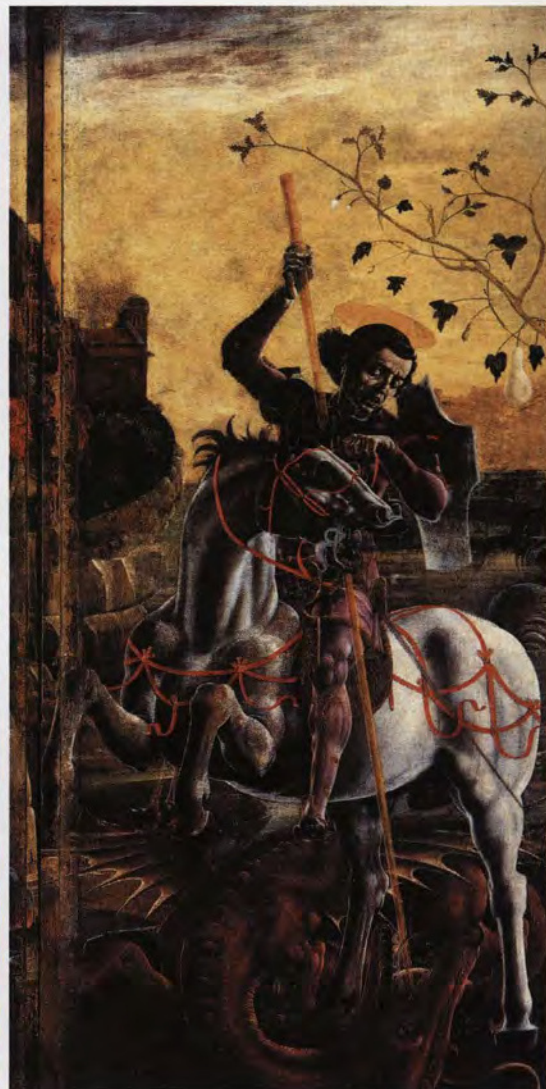
Sala dei Mesi, Palazzo Schifanoia, fresco

Hij is de schilder van de dramatische gevoelswereld en zijn voorkeur gaat dan ook naar iconografische thema's waar het menselijke drama ten top kan gevoerd worden: de Piëta, de Bewening, de Graflegging, de Kruisafname, de heilige Hiëronymus. Op die uitbeeldingen zijn de lichaams- en gezichtsexpressies pathetisch, verkrampt, uiterst gespannen, wreed. Het grafisme van de vormen is bijtend scherp, de plooiënval is als in steen gebeiteld, de belichting zit vol dramatische accenten.

Vlaamse kunst in Ferrara

Een kunstenaar die ongetwijfeld invloed heeft uitgeoefend op Cosmé Tura is Rogier van der Weyden. De Vlaamse kunstenaar werkte aan het hof van Ferrara in 1446-1447 en in 1450-1451. De interiorisatie van Van der Weyden die toelaat gevoelens uit te drukken moet Tura als jonge kunstenaar getroffen hebben. Tura zal interesse vertonen voor de liturgische thematiek van Van der Weyden, maar diens melodische stijl zal hij vervangen door een bittere, vlijmscherpe, metaalachtige, getourmenteerde en pijnlijk aandoende expressionistische stijl.

Vlaamse kunst was er wel meer in Ferrara. Lionello was een gepassioneerde verzamelaar van Vlaamse tapijten. De Vlaamse kunst kan als beeldsubstraat nagetrokken worden in Ferrara, maar de aspiraties van de Ferrarese kunstenaars waren van een andere aard. Direct, met klem uitgesproken, hard neergezet, met een verheerlijking van contrasten en een bijna genotsvolle afwijking van het renaissancistische schoonheidsideaal verovert deze schilderkunst haar eigen plaats, naast de prestigieuze schildersscholen van Mantova, Ventië, Firenze en Milaan.

PRAKTISCH

'EEN BIJZONDERE RENAISSANCE. HET HOF VAN DE ESTE TE FERRARA'

Van 3 oktober 2003 tot 11 januari 2004
 Paleis voor Schone Kunsten
 Ravensteinstraat 23
 1000 BRUSSEL
www.bozar.be
www.europalia.be